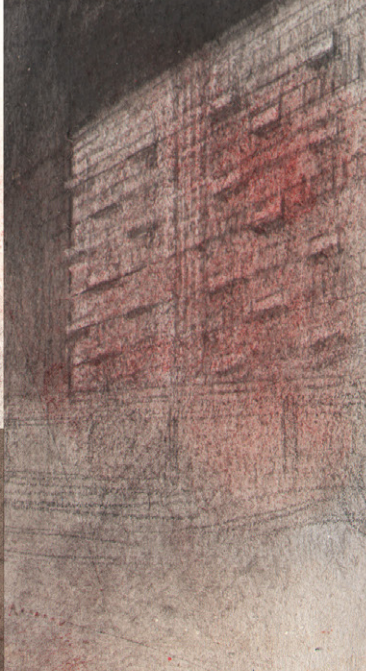

Kde život náš je v půli se svou poutí

JOSEF JEDLIČKA

Kde život náš je v půli se svou poutí

Josef Jedlička

Vydala Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum
Redakce Lenka Ščerbaničová
Grafická úprava Zdeněk Ziegler
Sazba DTP Nakladatelství Karolinum
Vydání v Karolinu první

© Univerzita Karlova, 2019
Text © Josef Jedlička – heirs c/o Dilia, 2019
Illustrations © Jiří Grus, 2019

ISBN 978-80-246-3200-1
ISBN 978-80-246-3212-4 (online : pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum 2020

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

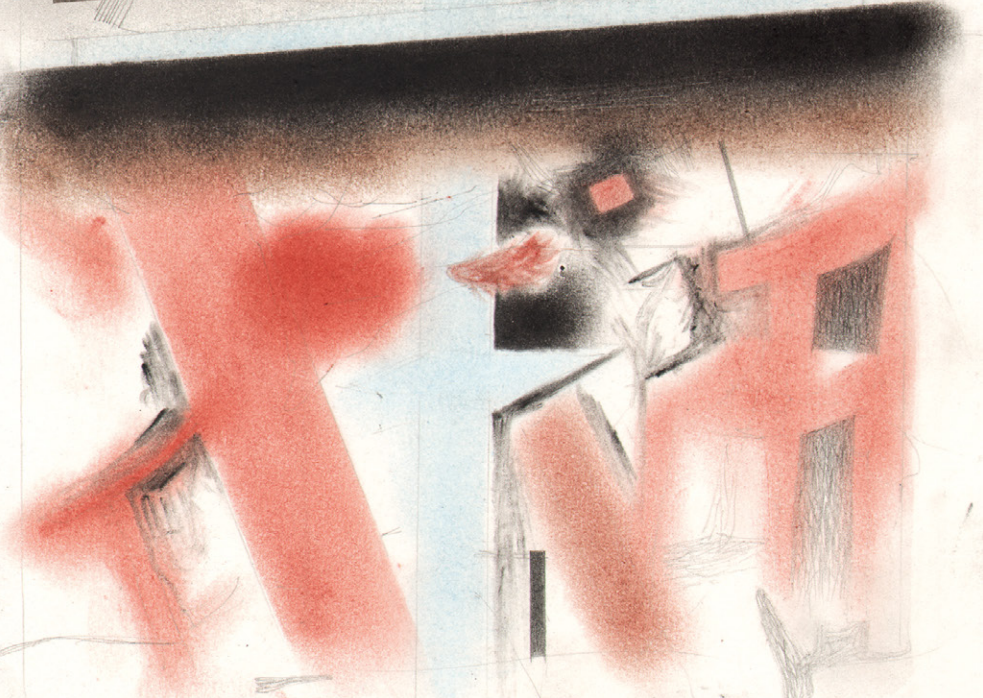

Panu Wildovi

ZAČÍT A SKONČIT je možno kdekoliv, neboť jsme neuzavřeli smlouvu s vítězstvím, ale s bojem. Začínávali dětstvím – co už však od těch dob zasypali hromadných hrobů! Jaké strašné břemeno bedlivé věrnosti nám za ta léta přibýlo, s jakým úsilím je vzpíráme, abychom ještě dnes a snad ještě zítra byli s to své naděje a lásky!

Ale já píšu knihu: *Kdesi uprostřed života je okamžik, kdy muž musí vzít svůj osud do vlastních rukou*. Neboť se stane, že ta dívka, naděje naše až k samému zrození a vzpomínka k hodině poslední, se vdá a porodí dítě. Jen jedenkrát jste ji políbili v dešti na rohu ulice, když ještě voněly ty heroické bezy. To dítě je ovšem chlapec. A podobá se vám, *podobá se vám!* – jako by vám z oka vypadl. A stane se, že před vašima očima zabijou básníka a unavený něžný policajt přinese domů dětem nedopsanou stránku složenou na nebepeklo. A stane se pak, že jednou mladičké šičky, ta líbezná, rytmická torza panen, v přesčasech zalátají tenounkou nití rudý prapor revoluce. A to je ten okamžik. Bývá to před svítáním, a odtud je konec s lyrikou.

LYRIKA TOTIŽ – jak známo – se od epiky liší tím, že nevypravuje příběhy: příběhy jsou skryty. Ale i tenkrát dávno jsem tomu povoloval jen jako neřesti, v těch prvních letech po Únoru, obitých dřevěným šalováním – dokud ještě spala... Člověka potom bolí hlava a je mu nanic, ale je to na celý život, nikdy nemít svou první lásku. Lyriku tedy už nelze. Podstatou lyriky je dekanonizace témat, tedy bezradnost. Řekne se svoboda! Ale kdo, kdo nám nás dosvědčí, až budeme jednou dočista a definitivně sami?!

Pokud pak jde o metodu, metodou prózy je retardace, metodou lyriky významový zvrát. Tak muži retardují a ženy chtějí být co nejrychleji hotovy. Ale právě že je svobody málo. Toto, co žijeme, je svět mužů, metodologický i významový kontext prózy, znovu a znovu do omrzení ustavovaný trapnými digresemi. Ovšem. Ženy se vyučily zámečnický a strojívní, a tak nikdo nepíše prózu z libovůle. Nikdo neví, jak všechno dopadne. A prózu lze skončit kdekoliv: „Takže, natáhnuv ruku, chytil jsem komornou zrovna za...“ A konec. Anebo smrt.

ZAČNU TEDY svým obležením. Na silnici, která vede od Stalinových závodů k litvínovskému Koldomu, je po každých dvou stech metrech vyryto do betonu datum. Za starými jatkami asi uprostřed neomítnuté cihlové osady, kterou postavili za války francouzští zajatci, setřeno deštěm a vyleptáno žíravým popílkem fabrik

a povrchových dolů, je datum 18. II. 1948. O kousek výš, ve směru budoucnosti, je do betonu vytlačeno několik bosých dětských stop.

Dávno předtím, než nás tu zajali v typových rodinných domcích, se rozprostírala dál už jen lada rozrytá trychtýři po bombách s několika osamělými boudami z černých mokvajících prken, zapomenuté březové remízky, ostnatý drát, pouťové růže zabarvující trávu dorůžova a domodra – a v těch místech, kde stojí dnes má knihovna, měl pelech divoký králík.

Tenkrát jsme ještě chodili po Praze a zpívali tiše do noci starou ruskou revoluční písničku, tu, kterou prý si hvízdal Lenin opřen o parapet otevřeného okna onoho mlhavého listopadového rána v přetiché generální pauze před výstřelem Aurory. Někdo ji předělal na nové poměry a zpívala se s refrémem Lidice–Most–Litvínov...

Brigády Svazu mládeže začaly stavět ty domky, a vystavěly je dost špatně. Zdi se většinou nestýkají v pravém úhlu a bylo obtížné postavit skříň a postele, když jsme se sem nastěhovali jednoho listopadového dne – v té osudové důslednosti, která člověka nakonec vždycky přesvědčí, že žádné slovo a žádné jméno nelze vzít nadarmo.

Stavělo se ve spěchu. Nebyl čas.

Recitovali jsme zamlklým láníkům a půlláníkům Majakovského v hospodách se slabým pivem a většina

dívek přišla to léto o své smutné válečné panenství – neboť daleko, daleko v budoucnosti bylo zklamání a hoře, a kalná svítání se teprve nepozorovatelně začala sbírat v tenoučkou nitku prvního šedivého vlasu.

Ani dveře nedoléhaly a často se samovolně otevřely a tlumeně bouchaly v průvanu. Dodnes zní za větrných dnů tím boucháním celá čtvrť, je to organický zvuk jako příboj anebo hučení lesa. Krajina dosud nepřivykla městu. Před pár léty bylo hned za domkem bukové mlází a stačilo odskočit od plotny a za pár minut se mezi kabely a plecháči a kostrami dětských kočárků nasbíralo hub do polévky. Za nás už tomu tak nebylo, protože podhoubí zadupaly děti a lesní půdu zavezli humusem, když poslední bitva byla vybojována a konečně bylo povoleno založit si zahrádku.

ZPOČÁTKU MĚLI NA MYSLI jakousi jednotnou parkovou úpravu terénu kolem bloků. Tenkrát ještě většina lidí nepocítovala principiální rozdíl mezi Bretonem a socialistickým realismem, tenkrát, když se stavělo toto sídliště, jsme ještě všichni věřili v Rilka a ve volnou lásku.

Zakázali tedy jakékoliv individuální zásahy. Náhle a neočekávaně se objevovaly kontroly a přísně stíhaly každého, kdo porušil veřejný ráz prostranství. Zůstalo tu však mnoho rozbitých cihel, prken, kabelů, drátěného pletiva, a vítr, který vane, kam chce, zasil maně

tu astru, tu měsíček, takže hned od počátku vznikala nejistota, co vlastně je a co není samovolný zásah. Muži s páskami na rukávech postávali v tupé bezradnosti nad ojedinělými trsy fialového orlíčku a mlčky se prodírali křovinami černého bezu – plni úzkosti, zda se přece jen nezpronevěřují věci dělnické třídy.

Přesto se dlouho nikdo neodvažoval. Jen za temných bezhvězdných nocí se plížili před dům s dětskými lopatičkami, a ohlížejíce se na všechny strany, zděšení vzdáleným hulákáním opilců a řevem pářících se koček, sázeli do vlhkých koutů pod zděnými teráskami ředkvičky, petržel a pažitku. Děti to ovšem roznesly a často se o tomto porušení kázně a kolektivního citění diskutovalo na plenárních schůzích místních organizací strany.

V rámci boje proti formalismu, ostatně snad i proto, že tak velela ekonomická nutnost, vytyčili pomocí kolíků nízké drátěné ploty a vymezili tak nepravidelné čtyřúhelníky, příslušející jako zahrádka ke každému domku.

Nastalo období navážení úrodné prsti. Půda byla suchá a kamenitá, rozrytá buldozery, a sotva se na ní uchytil i netřesk. Vozili tedy hlínu dva tři kilometry v kbelících a koších na dětských kočárcích. Náš soused prý navezl na suchopár sedm set šestatřicet vozíků lesní prsti. Nalezl si svůj kemp v dolíku, kde mívaly doupe

lišky. Půda tam byla těžká, čpavkovitá, neboť v ní zetlely mrtvolky zaječích mláďat a myší a zlatě pernatých ptáků a snad i člověka, který tu padl na útěku. Dodnes vynese občas zběsilý růst pivoňek na světlo křehké bílé kůstky.

Tak se všichni zabydleli, obrostli a zkošatěli, tak jsme se přistěhovali do obleženého města.

SOUSED JAKO BDĚLÁ přední hlídka pracuje celé dny na zahrádce, takže, jak se zdá, v létě téměř nespí. Potkávám ho v půl sedmé ráno, když se vrací z noční směny.

– Dobrou noc, řeknu, jak je tu zvykem, zatímco odkládá aktovku na lavičku pod zkomoleným stromem a tápavě protrhne tu a tam výhonek plevele.

– Dobrou noc! odpoví obezřele a já klopím zrak, aby mě nepřistihl, že vím, jak v nenávratnu, k uzoufání v nenávratnu různý den vyvstav nad temné hory májový plní dol. A když odejdu, zasní se a dlouho upřeně hledí na malou skalku a na záhonky kedlubnů a cibule.

Vracím-li se odpoledne, je v plné práci. Přesazuje útlé rostlinky z pařeníště, které zhotovil vlastní rukou za pomoci svého zesnulého švagra, a na sklonku dne zalévá hadicí s úzkostlivou přesností kaligrafa. Má tichý hlas a kultivovaně krutou dikci. – Petrklíčů, praví, – neboli primulí máme mnoho druhů. Člověk by to ani neřekl. Tak například primuli průhonickou, primulku

jarní, která má, jak vidíte, okvětní lístky růžově vroubkované, primuli zakrslou, primuli letní, fialovou..., cožpak o to, o tom by se dalo povídat, to už je taková záliba. Někdo zase zajde spíš na skleničku. Člověk, pravda, má pořád nějakou prácičku, ale těch pár jahod přijde chlapci vždycky k chuti.

Naše zahrádka leží ladem.

– Máte tam na rýč černozemi, říká mi občas s pohledem, před nímž nelze nic utajit.

Byl policajtem už za republiky. Nemám rád policajty, nerad žiju pod policejním dohledem.

– Takové my už znali, řekl policajt jednou večer, zapaluje si půlku cigarety v dlouhé višňové špičce. – Panenky! Ale my, orgány, jsme si s nimi už uměli poradit. Měli jsme takový docela malý prostředek, šídlo jsme říkali, tadyhle v rukávu. A šly. Hned šly, pane, jako beránci. Byly to kolikrát věci – jak povídám, román. Román, pane, ale ne takový, jako se píše. A vymeziv poetiku, pokračoval: – To jsme jednou s kolegou, nějakým Husárkem, však víš, maminko, takový fešák!, to jsme jednou prováděli zákrok v takovém – zákoutíčku... Vpadli jsme tam, pěkně ráz, dva. No co, láhve, kartičky – a jedna z těch panenek, že ne a ne. A že nepůjde. Kousala. Škrabala, potvůrka. Tak jsme ji trochu, jak se říká, poučili a vzali ji, tak jak byla. V Evině rouše, že. Jenom ty střevíčky na nohou. To bylo ten rok, jak

byly ty mrazy a pomrzlo všechno stromoví. Celá nám zbělela, než jsme ji dovedli na strážnici.

Pak zhaslo světlo. Často zhasínají. Policajt seděl a kouřil, byl shovívavý k světu, protože léto se chýlilo k podzimu a cibulky krokusů, hyacintů a tulipánů už byly uloženy v sklepě. Ze Sibíře začínal vát studený vítr čpící dehtem a kouřem kradmých ohňů. A pořád ještě stáli muži v koncentračních táborech při noční prověrce... Naslouchali jsme s napětím tlumenému bouchání dveří a mlčeli. Pak jsem šel domů a sám a potmě snědl svou studenou večeři rukama, protože svíčky byly vyprodány a od Vánoc už uplynuly tři čtvrti roku.

V DEVĚT SE ROZZVONÍ budíky. Vstávají na noční směnu. Děti už většinou spí. Vracejí se ženy z obchodů a jídelen. Ve dveřích se letmo políbí s mužem. Voní potem, uhelným prachem a sirovodíkem.

Sedím s roztaženými lepkavými prsty, na něž usedají přezimující mouchy, a přemýšlím, že ve sklepě je uhlí sotva na týden. Za zdí hraje kdosi na starý křaplavý gramofon Čajkovského 1812. Vtom se náhle otevřou dveře a vejde žena ve svatebních šatech mé matky, na prsou má kytíčku parmských fialek, síťové rukavice a botky z bělostné kůže. V levé vztažené ruce drží modrý porcelánový svícen a nažloutlé svíčky v něm jí se škvířivým praskotem ožehují uvolněnou rusou kadeř.

Jediným prudkým a líbezným pohybem, trochu překotným, neboť jí po něm zůstalo na hrdle červené škrábnutí, rozevře své šaty a z jemných valencienských krajek vyklouznou její snědá ňadra.

– Přivezli jsme vám uhlí, řekne a pokyne mi, abych ji následoval.

– Ještě je týden do výplaty, řeknu.

– Nevadí, mon cher! A svým teplým, modře žilkovaným ňadrem se přitiskne k mé tváři. – To uhlí jde ovšem na účet chudáka hraběte de Lérerville.

Jdu tedy před dům a poslední drobné nasypu do učerněné dlaně starého vozky: – Pozor, příteli, ať nepošpiníte dámě šaty! Uhlí je složeno před domem – krásný velký ořech vysoké výhřevnosti. Žena v svatebních šatech z roku 1924 položí na vrchol hromady onu kytičku fialek a odchází. Odchází: – Adieu! A jak se ještě ohlédne, z kožešin mrazivě zasvítí její bílé hrdlo. Marseillaisa zatím zanikla v dunění zvonů Blagověščenického chrámu. A pak už je jen ticho, svištící prázdnota, do níž nezaléhá ani nejvzdálenější vzpomínka na potlesk onoho koncertu Pražského jara kdysi v osmačtyřicátém, na němž mi jeden z dávných přátel půjčil necenzurovaný výtisk Státu a revoluce. Pak hrál Páleníček Appassionátu.

Dveře se otevřely samy od sebe. Jsem napjat, jako kdybych měl být v příštím okamžiku definitivně přisti-

žen. A dál se valí temný proud fabriční branou, megafony hrají do pochodu, píchačky zvoní, nad odpařovací věží svítí rudá hvězda a vedlejší branou tiše projíždějí šedivé autobusy s vězni. Všichni se probouzíme do beztvaré noci se zoufalou a zarytou odvahou, jako by už nikdy nemělo nastat svítání. Třída začíná směnu.

JÁ NEVYTVARÍM ten kontext. Píšu encyklopedii, vydávám svědectví, skrývá se před pátravým zrakem policajta, na očích světa, v prvním patře tohoto mizerně postaveného domku, který lze odemknout kterýmkoliv klíčem. Dávno už přece nejde o to, svět vykládat, to jediné, oč v tomto okamžiku běží, je osud. Jsem, který jsem – a vás, jenom vás si mohu vzít za svědky: muži, kteří houpáte vůz na spojce v kopci, vás, po pás obnažení, kteří s pokřikem zasypáváte plynové potrubí, vás, ženy s babskými břichy, které čekáte od pěti ráno ve frontě na maso, vás, hladoví, bití a týraní, kteří chrlíte poslední kapky krve na plesnivou podlahu betonových bunkrů, vás, opilí chvástalové, kteří jste si tykali s Frištenským, vás, technici, vyučení ještě ve Škodovce a u Siemense, kteří odpracujete Brandenburský koncert za jednu normohodinu – vás, muži, s nimiž jednou, jak se zdá, ať už tak nebo tak, půjdu bok po boku na bodák.

Ale kdo dnes rozsoudí, čím je to vina, že jsme se všichni navzájem opustili, kdo nás to uřkl, že sedíce proti

sobě nad sklenicí piva, odzíráme si jak nedoslýchaví navzájem ze rtů ta ztracená slova bratrství a solidarity? Ke kterým počátkům, předcházejícím jiné počátky, se musíme vrátit, abychom byli s to znovu nalézt společný srozumitelný kód pro jitřní mlhu a poražený strom, pro náhlé poklesnutí ptačího letu a pro mlčení ve tmě plné kulichů a sýčeků?

Tenkrát dávno, v době nevinnosti a naděje, jsem bydlel v Praze u dvou sester, z nichž tu mladší jsem si pak po létech vzal za ženu. Domnívala se tenkrát ještě, že směr tramvaje se řídí oním litinovým kolem s klikou, což byl zřejmý důkaz toho, jak lyrikou mimoděk zba-vujeme svět potenciální zázračnosti. V malém bytě bylo neustále plno lidí, kteří přicházeli a odcházeli, kdy je napadlo, protože klíč byl trvale pod rohožkou. To byly cigarety ještě na lístky a kouřili jsme jednu kolem stolu. Vajgly se cpaly do dutinek. Do bílého dne jsme diskutovali kolem sklápěcího šicího stroje o mezitřídách a o podílu práce na polidštění opice. Také o sexuálních otázkách a monogamii. Na přednášky jsme chodili, pokud nezačínaly příliš brzo, a před zkouškami jsme se zavírali v koupelně. Peníze, pokud jsme nějaké měli, jsme dávali do společné pokladny, takže jsme se mohli občas opíjet ovocným vínem za 46 Kčs staré měny. Někdy jsme pili čistý líh s grapefruitovou šťávou: líh opatřovaly medičky, šťávu dodala UNRRA.